

MASALDAN CANLANDIRMA SİNEMASINA DRAMATİZASYON

Hasan ERKEK*

Dramatizasyon

Herhangi bir metnin drama haline getirilmesine dramatizasyon denir. Dramatizasyon çalışması ise bir kaynak metinden (anlatısal ya da bilimsel bir metin) yola çıkılarak yeni bir metin (dramatik metin) oluşturma çalışmasıdır. Canlandırma sineması, özgür bir sanat olarak, işlediği konuya göre seyircisini seçmektedir. Ama günümüzde, daha çok, çocuklara dönük olarak yer etmeye başladığı ve o doğrultuda gelişmekte olduğu da kabul edilen bir gerçektir. Bu yazıda, çocuklara dönük, konulu, uzun metrajlı canlandırma filmi oluşturmak için, anlatısal metinler olan masalların dramatize edilmesinin önemi üzerinde durulacaktır.

Öykünün Önemi

Aristoteles, **Poetika**'sında "tragedyanın temeli ve aynı zamanda ruhu öyküdür¹ demiştir. Bu tanı, yalnız tragedya için değil bütün

*Öğr. Gör., Anadolu Üniversitesi, Devlet Konservatuarı, Tiyatro Bölümü

¹ Aristoteles, Poetika, çev: İsmail Tunalı, 1.B., Remzi Kitabevi A.Ş.
Yayımları, İstanbul, 1987, s.25

dramatik sanatlar için geçerlidir. Sam Keen ise “insanlar öykü anlatan hayvanlardır. Dünyamızı öykü ve efsanelerle evcilleştiriyoruz.”² diyerek öykünün önemini vurgulamıştır.

Canlandırma sinemasında, seyircileri hemen etkileyecek, içinde yer aldığı filmin sonuna kadar onları ekranın ya da sinema perdesinin karşısında tutacak çarpıcı, çekici, ve akıcı bir öyküye her zaman ihtiyaç vardır. Canlandırma sineması sanatçılarının yapmaları gereken, yukarıda sözü edilen nitelikleri taşıyan özgün öyküleri ve o öyküleri sürükleyecek olan tipleri yaratmalarıdır. Ama bu her zaman mümkün olamamaktadır. Yaratılan öyküler ulaşılmak istenen başarı çizgisinin altında kalabilmekte, yaratılan tipler ya “tutulmamak”ta ya da çabucak bıkkınlığa yolaçmaktadırlar.

Konulu canlandırma filmi için arzu edilen düzeyde öyküler oluşturulamıyor, ilgi çekici ve etkili tipler yaratılmıyorsa, yapılması gereken şey, milyonlarca kuşağın beğenisini kazanmış ve yüzyılların süzgecinden damıtılıp günümüze gelmiş olan masalların dramatize edilmesidir.

Neden Masal

Masallar toplumun ortak bilinçaltı birikimlerinin sonucunda oluşmuşlardır. O toplumun, ortak korku, sevinç, özlem, coşku ve beğenilerini yansıtırlar. Bu nedenle gerek yaratılan durumlar ile öyküler gerekse konu edilen kişilerin özellikleri tanıdık gelmekte ve etkili olmayı sürdürmektedirler. Dahası dramatik sanat yapıtlarında yaratılan özgün öyküler, durumlar ve tipler de arketip olan öykü, durum ve tipleri çağırıştırdıkları ya da onlara karşılık geldikleri sürece daha başarılı olmakta,

---

²William Miller, Senaryo Yazımı, Çev: Yılmaz Büyükerşen, Yalçın Demir, Nesrin Esen, 1.B., Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1993, s.35

seyircilerce “daha çok tutulmakta”dırlar. Türk Sinemasında yapılmış ve beğenilmiş olan (bütün eksikliklerine ve düzeysizliklerine rağmen) Kemal Sunal’lı filmlerdeki durum ve olaylar Keloğlan masallarındaki durum ve olaylara, Sunal’ın canlandığı tiplerin özellikleriyse Keloğlan’ın özelliklerine benzemiyor mu?.. Uzunca bir süre, Amerikan Sinemasında egemen olan, kovboy filmlerindeki korkusuz, becerikli kovboyun, güzel kızı haydutların elinden kurtarıp onları cezalandırması, masallarda yer alan şehzadenin, güzel kızı kötü kalpli devlerin elinden kurtarmasını çağrıştırmıyor mu?.. Willam Miller’in “bir öykünün bize vereceği zevk, kültürel geleneklerimizin derinliklerine gömülmüş bir mutluluktur”³ demesi boşuna değildir.

Büyüsel Atmosfer

Masalların canlandırma sinemasına dramatize edilmesinin uygun ve gerekli görülmesinin gerekçeleri yalnızca barındırdıkları durum, tip ve olayların seyirciye tanıdık gelmesi ve hoşlanma duygusu yaratmaları değildir. Masallardaki büyüsel atmofer de önem taşımaktadır. Masallarda “hayvanlar konuşur, bazıları kılık değiştirip insan oluverirler, kimi insanlar hayvan kılığına girerler, varlıklar ve olaylar alıştığımız ölçünün dışına çıkabilirler. Aklın almayacağı kadar büyürler veya küçülürler.”⁴ Ayrıca her masal içinde çeşitlilik ve zenginlik taşır. Hemen herşeyin mümkün olması, kolayca değişebilmesi, sürprizlerin bolca yeralması onları çekici kılmaktadır. “Sultan Hanım bir de uyanıp bakıyor ki, ne görsün, ev dayanıp döşenmiş, masalar hazırlanmış, kırk siyah kırk beyaz cariyeye evin içinde dolaşiyor”⁵, (balık için) “alır şehzadeyi sırtına, dalga dalga aşırır; güllük;

³William Miller, Senaryo Yazımı, Çev: Yılmaz Büyükerşen, Yalçın Demir, Nesrin Esen, 1.B., A Anadolu Üniversitesi yayınları, Eskişehir, 1993, s.35

⁴Pertev Naili Boratav, Zaman Zaman İçinde, 2.B., Adam Yayınları, İstanbul, 1992, s.13

⁵A.g.e., s.29

gülistanlık bir yere ulaştırır”⁶ gibi örneklere masallarda sıkça rastlanmaktadır.

“Delikanlı, sihirli gömleği giymiş, Gökbulut’a binmiş, kutusunu da alarak, beyin elini öpüp gitmiş. Birhayli yol aldıktan sonra, uzakta iki ordunun savaştığını görmüş. Hemen kutusunu açmış, içinden bir dudağı yerde bir dudağı gökte bir arap çıkmış ve emrini sormuş. Oğlan da ondan görkemli bir çadır istemiş. Arap ona gözalıcı bir otağ kurmuş.”⁷

Alıntıladığımız örneklerde olduğu gibi, büyü ve sihir sonucunda ya da olağanüstü güçler tarafından “yoktan varetme”ler öteki dramatik türlere göre (sinema, tiyatro, bale vb.) canlandırma sinemasında daha kolay ve daha etkili olabilecek bir biçimde gerçekleştirilebilmektedir. Çünkü canlandırma sineması olağanüstü özellikler taşıyan sözkonusu olay ve dönüşümlerin canlandırılmasında adı geçen öteki dramatik sanatlara göre daha büyük olanaklara sahiptir. Bu yönüyle düşünüldüğünde masalların büyüsel atmosferinin ekranda ya da perdede görsel olarak yaratılması çocuk seyircileri cezbedecektir.

Dramatik Olan

Masallar dramatik öneme de sahiptirler. Hemen hemen bütün masallarda devlerle ya da kötü güçlerle savaşıyor yiğitler, kötü kalplilerin tuzakları sonucunda acı çeken iyi insanlar, sevenlerin ayrılması, yanlış anlamalar sonucunda haksızlığa uğramış olan kadınlar, annesini babasını kaybeden çocuklar vb. dramatik durumlar yer almaktadır. iyi bir film için

---

⁶Eflâton Cem Güney, Masallar, 3.B., Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s.155

⁷Muhsine Helimoğlu, Cigaramın Üstünde Bir Topal Karınca, 1.B., Doruk Yayınları, Ankara, 1992, s. 81

aranan, hemen hemen bütün çatışma türleri (insan-insan, insan-hayvan, insan-toplum, insan-doğa, İnsan-olağanüstü güçler vb.) masallarda hazır olarak bulunmaktadır.

“Kadın şaşırıp keseyi alır, koçun ipini tam dervişin eline vereceği sırada, oğlandır, bir kuş olup ‘pırrrr!’ diye havalanır uçar. Derviş baba da bunun ardından hemen bir atmaca olur da peşine düşer, tutmaya.”⁸

Genellikle masalın başından sonuna kadar süren ve çeşitli güçler arasında oluşan mücadele sonucunda iyilerin galip gelmesi, dramatizasyon sonucunda ortaya çıkacak olan canlandırma filminin akıcılığı bakımından önemlidir.

Dil

Canlandırma sinemasının dili ağırlıklı olarak, kendine özgü, (kullanılan tekniğe göre) görsel bir dildir. Müzik ve çeşitli efektlerle desteklenmektedir. Ama böyle olması sözel dilin hiç kullanılmadığı ya da kullanılmayacağı anlamına gelmez. Çünkü görsel anlatıma daha çok olay ve durumların canlandırılmasında başvurulmaktadır. Duygu ve düşüncelerin dile getirilmesi için de sözkonusu dilin sınırları zorlanacaktır. Ama öyle duygu ve düşünceler vardır ki, onların dışavurulması için, asgari düzeyde de olsa, sözel dile başvurmak gerekmektedir. Masalların dramatize edilmesinde kaynak metinde bulunan ve yüzyılların damıtılmış şiirselliğini taşıyan sözler, ya da yeni anlatımlar için kullanılacak sözdizimsel yapılar alınıp kullanılabilir.

---

⁸Tahir Alangu, Billur Köşk, 2.B., Afa yayınları, İstanbul, 1990, s.209

“Bacı, bacı can bacı,
Kolunda mercan bacı.
Kırk bir bıçak bilendi,
Gırtlığıma dayandı.”⁹

“Aman kızım; dünyada herşey insanın elinde, avcunda değil; ne diye olur olmaz şeylerin tasasına düşüyorsun. Tasa dediğin ne korkuya benzer, ne kuruntuya; ismi var cismi yok bir kuştur o! Nerede avare varsa, gidip onu bulur. Gayrı ne dur bilir ne durak; üzüntüden üzüntüye atıp dünyayı başına zindan eder adamın!”¹⁰

Söz, yalnız anlamın ifade edilmesinde değil seslerin yarattığı etkiyle filmin zenginleştirilmesinde de rol oynayacaktır.

Mekânlar

Masalların zengin bir yanı da, konu ettikleri olayların geçtiği çok çeşitli ve renkli mekânlara sahip olmalarıdır. Bunların çoğu gizemli ve ilgi çekici mekânlardır:

“Karşıda uçsuz bucaksız bir deniz. Üzerinde gemiler yürür, güneş vurdukça şavkı yalım yalım gözler alır. Daha beride yemyeşil ağaçlar rüzgârda salınırlar, üzerinde alacalı kuşlar cıvı cıvı ötüşürler. Her yandan burcu burcu çiçek kokuları gelir.”¹¹

---

⁹Pertev Naili Boratav, Zaman Zaman İçinde, 1. B., Adam yayınları, İstanbul, 1992, s.90

¹⁰Eflâtun Cem Güney, masallar, 3.B., Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1990, s.334

¹¹Tahir Alangu, Billur Köşk, 2.B., Afa Yayınları, İstanbul, 1990, s.8

“Biraz yürürler ki, önlerine dik bir uçurum gelir. Karşı yamaçtan kopmuş bir uçurum ki, kesme kaya dimdik, iki minare boyu derindir. Karşısı ise çayırılık yamaçtır, gerisi de nefli karanlık, ışık sökmez bir ormandır.”¹²

Sözkonusu mekânlar, oluşturulacak olan filmin atmosferinin yaratılmasında ve ilgi çekici kılınmasında etkili olacaktır. Masalların dramatizasyonu, animatörlere yaratıcılıkların sinema ve düşgüçlerini sonuna kadar kullanma konusunda da olanak tanınacaktır. Ayrıca genellikle serüvene atılan bir kahramanı konu edinen masalarda, sozkonusu kahramanın serüveninin her aşamasında, ayrı bir mekânda etkinlik göstermesi, filmin daha zevkli seyredilmesini sağlayacaktır.

Karakter Ve Tipler

Masalların önem taşımalarının bir nedeni de konu ettikleri tiplerin yukarıda belirtilmeye çalışıldığı gibi yalnız arketipik özellikler taşımaları değil aynı zamanda çok çeşitli, renkli, dolayısıyla ilginç olmalarıdır. Devler, cüceler, cadılar, bilge yaşlılar, olağanüstü yetenekleri olan yaşlılar, becerikli hizmetçiler, akıllı çocuklar ve komik tipler çarpıcı masal kişileridir. Buna bir de konuşan ve özel yetenekleri olan hayvanları eklemek gerekir.

“Kız atın dediklerini yapar, iki gözlerinden öpüp üzerine atlar, meydan yerine sürüp bir baştan bir başa koşturur. Orada biriken halk ile askerler şehzadenin bu halini pek beğenir, alkış tutarlar. Yarım saatlik zaman geçince, şehzade, birden atın kulağına eğilip, ‘haydi kara yağızım, iki gözüm’ diye seslenince at, askerlerin ve halkın çemberini bıçak keser gibi yapıp, esen yel gibi savuşup, göz kırpıncaya kadar kaybolup gider.”¹³

---

¹²A.g.e., s.248

¹³Tahir Alangu, Billur Köşk, 2.B., Afa Yayınları, İstanbul, 1990, s.50

W.Miller da **Senaryo Yazımı** kitabında, karakterlerin ilgi çekici olmaları gerektiğini belittikten sonra onlar için “özel kişilerdir. onları ilginç buluruz”¹⁴ diye ekler. Masallardaki ilginç olan özel kişiler de canlandırma sineması için bulunmaz kişilerdir. Aynen alınmasalar bile onların özelliklerinden bazıları atılarak, yerine yeni özellikler eklenerek kullanılabilirler.

Sonuç olarak; çocuklara yönelik canlandırma sineması için masallar önemli kaynaklardır. Bu konuda çeşitli düzeylerde yararlanılacak olan masalları dramatize ederken uyulacak ana ilkeler ve uygulanacak genel yöntemler başka bir yazının konusudur. Yalnız yapılacak olan filmin hedef kitlesi çocuklar olarak seçilirse, yararlanılacak olan yarılarının yanında ayıklanacak yarılarının da olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Bunların başında da pedagojik açıdan sakıncalı olan öğeler gelir. Bir de, tema bakımından çağdaş eğitim anlayışı doğrultusunda düzenlenmeleri gerekir. Bugün için çocuklara dönük olarak dramatize edilmesi öneriliyorsa da masalların geçmişte büyüklere dönük olarak anlatıldığı, onların ortak bilinçaltı sonucunda oluştukları unutulmamalıdır.

---

¹⁴William Miller, *Senaryo Yazımı*, çev: Yılmaz Büyükerşen, Yalçın Demir, Nesrin Esen, 1.B., Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1993 s.16

KAYNAKÇA

- 1) Alangu, Tahir, Billur Köşk, 2.B., Afa Yayınları, İstanbul, 1990
- 2) Aristoteles, Poetika, çev: İsmail Tunalı, Remzi Kitabevi A.Ş. Yayınları, İstanbul, 1987
- 3) Boratav, Pertev Naili, Zaman Zaman İçinde, 1.B., Adam Yayınları, İstanbul, 1992
- 4) Güney, Eflâtun Cem, Masallar, 3.B., Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992
- 5) Helimoğlu, Muhsine, Cigaramın Üstünde Bir Topal Karınca, 1.B., Doruk Yayınları, Ankara, 1992
- 6) Miller, William, Senaryo Yazımı, Çev: Yılmaz Büyükerşen, Yalçın Demir, Nesrin Esen, 1.B., Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1993